

99/05

Hospodaření s prostředky státního rozpočtu poskytnutými prostřednictvím Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a. s.

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu na rok 1999 pod číslem 99/05.

Kontrolu řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Jiří Kalivoda.

Cílem kontroly bylo prověřit systém poskytování prostředků státního rozpočtu a jejich použití. Kontrola také prověřila, zda byly odstraněny nedostatky zjištěné v rámci kontrolní akce NKÚ č. 95/13 - Hospodaření se státními prostředky poskytnutými na zřízení a činnost Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, jejíž kontrolní závěr byl zveřejněn ve Věstníku NKÚ ročník V částka 1 v březnu 1997. Kontrolovaným obdobím byly roky 1998 a 1999; u příjemců podpory období od podání žádosti do roku 1999.

Kontrolu provedly v období od února do října 1999 skupiny kontrolujících NKÚ z odboru zemědělství, lesního a vodního hospodářství a z oblastních odborů Kutná Hora, Ústí nad Labem, Tábor, Pardubice, Brno, Šumperk a Olomouc.

Kontrolovanými osobami bylo Ministerstvo zemědělství (dále jen „MZe“), Ministerstvo financí (dále jen „MF“), Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s. (dále jen „PGRLF“), a 42 vybraných příjemců podpory zveřejněných ve Věstníku NKÚ ročník VII částka 1 ze dne 31. března 1999 (schválených jako kontrolovaná osoba Kolegiem NKÚ 22. 3. 1999).

Námítky proti kontrolnímu protokolu, které podaly kontrolované osoby v pěti případech, byly vypořádány vedoucími skupin kontrolujících rozhodnutími o námítkách.

Odvolání proti rozhodnutím o námítkách, která podaly tři kontrolované osoby, byla vypořádána usneseními senátu NKÚ.

S e n á t N K Ú (ve složení: Ing. Jiří Kalivoda - předseda, JUDr. Eliška Kadaňová, MVDr. Rudolf Němeček, Ing. Zdeněk Rodr - členové) na svém zasedání dne 9. prosince 1999

s c h v á l i l usnesením č. 99/05/434
k o n t r o l n í z á v ě r v tomto znění:

I. Charakteristika procesu poskytování prostředků státního rozpočtu určených k účelovým dotacím a finančním výpomocím pro zemědělství a lesnictví prostřednictvím PGRLF

1. Založení PGRLF

PGRLF byl založen MZe na základě usnesení vlády ČR ze dne 23. června 1993 č. 337 zakladatelskou listinou

dne 16. července 1993. MZe je jediným akcionářem a vlastníkem 10 ks akcií na jméno ve jmenovité hodnotě 100 000 Kč. Akcie vydal PGRLF až dne 7. května 1998. Akcie PGRLF nejsou veřejně obchodovatelné.

Uvedeným usnesením vlády bylo současně uloženo místopředsedovi vlády a ministru financí předložit vládě návrh novely zákona č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice (rozpočtová pravidla republiky), ve znění pozdějších předpisů, tak aby umožňoval poskytovat prostředky státního rozpočtu určené k účelovým dotacím a finančním výpomocím pro zemědělství a lesnictví prostřednictvím PGRLF. Úkol daný vládou ministr financí do doby ukončení kontroly NKÚ nesplnil.

Předmětem podnikání PGRLF jako akciové společnosti je podle výpisu z obchodního rejstříku mj. správa rozpočtových prostředků určených pro podporu zemědělské prvovýroby a lesního hospodářství ze státního rozpočtu a poskytování záruk na úvěry a subvencování části úroků z úvěrů podnikatelským subjektům zemědělské prvovýroby a lesního hospodářství.

Členy představenstva a dozorčí rady mají podle důvodové zprávy k usnesení vlády ČR ze dne 23. června 1993 č. 337 jmenovat ministři financí a zemědělství z náměstků a dalších pracovníků obou ministerstev. Představenstvo PGRLF je pětičlenné a tvoří jej dva zástupci z řad pracovníků MZe, dva zástupci z řad pracovníků MF a jeden zástupce agrární komory. Předsedou představenstva je náměstek ministra zemědělství pro ekonomiku. Kompetence k rozhodování o použití prostředků státního rozpočtu je představenstvu dána stanovami PGRLF. V šestičlenné dozorčí radě mělo v kontrolovaném období mj. dva zástupce MZe a dva zástupce MF.

PGRLF byl sice založen jako akciová společnost, nemá však vlastní výkonný aparát a jeho činnost zajišťuje útvar MZe.

2. Poskytování finančních prostředků ze státního rozpočtu PGRLF a jejich zúčtování se státním rozpočtem

PGRLF není státním fondem ve smyslu ustanovení § 15 zákona č. 576/1990 Sb. Účelově určené finanční prostředky pro podporu zemědělské prvovýroby a lesního hospodářství získává PGRLF ze státního rozpočtu prostřednictvím kapitoly „Ministerstvo zemědělství“ jako neinvestiční dotace podnikatelským subjektům. Od počátku roku 1994 do konce roku 1998 PGRLF obdržel ze státního rozpočtu cca 14 mld. Kč. MZe tyto prostředky PGRLF převádělo, aniž stanovilo práva a povinnosti při správě takto uvolněných prostředků státního rozpočtu a aniž respektovalo právní úpravu obsaženou v zákoně č. 576/1990 Sb.

PGRLF neprováděl roční vyúčtování těchto prostředků vůči MZE. Finanční zúčtování ve vztahu ke státnímu rozpočtu provádělo vždy k 31. 12. běžného roku MZE, které tyto prostředky zúčtovalo jako spotřebované, ačkoliv PGRLF v žádném roce přidělené finanční prostředky státního rozpočtu ke stanovenému účelu zcela nespoteboval. Ke konci roku 1998 vykazoval PGRLF přijaté a nevyplacené prostředky státního rozpočtu určené pro podporu zemědělské prvovýroby a lesnictví ve výši cca 5,5 mld. Kč.

3. Poskytování finančních prostředků z PGRLF podnikatelským subjektům

PGRLF poskytuje finanční prostředky na základě „Pokynů pro poskytování garance a dotace prostřednictvím Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a. s.“, vydaných pod č. j. 1223/94-200, 820/94-225 ze dne 5. 5. 1994, ve znění pozdějších změn a doplňků (dále jen „Pokyny“), které stanoví obecné podmínky pro poskytnutí podpory pro příjemce a podmínky pro úvěrující banky a formy podpory. Pokyny schvaluje představenstvo PGRLF. Podpory poskytoval na základě smluv uzavřených s příjemci. Podmínkou pro poskytnutí podpory je, aby žadatelé - právnické nebo fyzické osoby - provozovali zemědělskou prvovýrobu, případně lesní hospodářství. V roce 1998 byly základními programy „Provoz“, „Zemědělec“, „Lesy“ a „Export“, doplňkovými „Krajina“, „Mláď“, „Agroregion“ a „TOZ“ (trvale se obracející zásoby). Specifickým kritériem doplňkových programů bylo zapojení žadatele alespoň do jednoho z programů Provoz, Zemědělec a Lesy.

Součástí žádosti bylo čestné prohlášení žadatele, že nemá, případně že řádně plní své závazky vůči státu, Fondu národního majetku ČR, Pozemkovému fondu ČR a Státnímu fondu tržní regulace v zemědělství. PGRLF údaje uvedené v čestných prohlášeních ověřoval pouze u Státního fondu tržní regulace v zemědělství.

Od počátku roku 1994 do konce roku 1998 PGRLF vydal 6 483 prohlášení o ručitelském závazku a uzavřel 12 296 smluv o poskytnutí dotace úroků z úvěrů. Ke dni 31. 12. 1998 ručil PGRLF bankám částkou cca 21,3 mld. Kč. V důsledku neplnění povinností příjemců vůči bankám uhradil PGRLF již téměř 1 mld. Kč. Příjemcům přislíbil na úhradách části úroků cca 14,2 mld. Kč a do dne 31. 12. 1998 skutečně uhradil více než 8,2 mld. Kč.

4. Poskytování záruk a vztah PGRLF k úvěrujícím bankám

PGRLF poskytuje záruku (garanci) jistiny úvěru. Maximální výše poskytnuté záruky závisí na průměrné délce splatnosti úvěru. Od roku 1994 do konce roku 1997 činila záruka při splatnosti úvěru do 2 let až 50 % jistiny, při splatnosti od 2 do 5 let až 70 % a při splatnosti nad 5 let až 85 % jistiny. V roce 1998 činila záruka při splatnosti úvěru do 2 let až 30 % jistiny, při splatnosti od 2 do 6 let až 50 % a při splatnosti nad 6 let až 85 % jistiny. V roce 1999 již rozhodovalo o konkrétní výši garance v jednotlivých případech představenstvo PGRLF.

Z důvodové zprávy k usnesení vlády ČR ze dne 23. června 1993 č. 337 vyplývá, že PGRLF měl poskytovat podpory zemědělským subjektům prostřednictvím bank vybraných na základě výběrového řízení. PGRLF však výběrová řízení neprováděl, dotoval úroky a poskytoval garance příjemcům, kterým úvěr poskytla banka. U kontrolovaných příjemců to bylo 17 různých bank, z nichž v době ukončení kontroly NKÚ byly již dvě v likvidaci a jedné byla odebrána licence. Ustanovení Pokynů bylo v rozporu s důvodovou zprávou k uvedenému usnesení vlády, neboť umožňovalo žadateli požádat o poskytnutí úvěru libovolnou bankou.

Přestože Pokyny v části obecných podmínek pro poskytnutí podpory podnikatelskému subjektu obsahovaly podmínky pro úvěrující peněžní ústavy (např. posouzení ekonomické návratnosti předložených projektů), PGRLF závaznost Pokynů pro úvěrující banky nezajistil. Pro banku nebyly poskytovány úvěry rizikové vzhledem k výši ručitelského závazku PGRLF a dalšímu smluvnímu zajištění úvěru v úvěrové smlouvě. Z tohoto důvodu banky nebyly nuceny posuzovat ekonomickou návratnost podnikatelských záměrů. Dotace úroků poskytoval PGRLF pouze na základě smlouvy s příjemcem; garance úvěrů poskytoval na základě „Prohlášení o ručitelském závazku“, které předal žadateli o úvěr, a teprve po předložení tohoto prohlášení banka úvěr žadateli poskytla.

PGRLF se tímto zbavil možnosti ovlivnit podmínky úvěrových smluv mezi bankami a příjemci a nevýhodně v nich sjednané podmínky akceptoval. Bankám nestanovil žádná pravidla a dotoval úroky bez ohledu na jejich výši. Podle údajů PGRLF ke dni 31. 12. 1998 bylo rozptěti úroků u úvěrů se splatností:

- do 1 roku 14 až 24 %,
- do 2 let 8,44 až 24 %,
- do 3 let 7,33 až 23,10 %,
- do 4 let 6,83 až 24,46 % a
- nad 4 roky od 9 do 22,80 %.

Rozdílnou procentní výši úroků si stanovovaly i různé pobočky stejné banky. U kontrolovaných příjemců byly výše úrokových sazeb ke dni uzavření úvěrových smluv sjednány v rozmezí od 10 do 20,81 % s tím, že nešlo o pevnou výši úroku. Ta se v průběhu let v některých případech zvyšovala. PGRLF sice sjednával dotace úroků z úvěrů ve výši od 10 do 16 %, avšak v závislosti na zvyšování úrokové sazby úvěrující bankou je zvyšoval.

PGRLF toleroval, že banky požadovaly jištění poskytnutého úvěru kromě garance státu i majetkem pořízeným z podpořeného úvěru. Tím připustil, že vlivem neschopnosti dlužníka splácet úvěr docházelo k předání majetku pořízeného s účastí prostředků ze státního rozpočtu bankám, které s ním mohly volně disponovat. Tento majetek pak při platební neschopnosti klienta banka v některých případech prodala (např. na základě dohody s prodejcem zpět tomuto prodejci), a to za ceny, které neodpovídaly skutečné hodnotě tohoto majetku. Např. v případě firmy AGROPA, s. r. o., Doubravčice (okr. Kolín) prodala ban-

ka z důvodu nesplacení úvěru stroje nakoupené z podporeného úvěru po 14 měsících provozu za dohodnutou kupní cenu 850 tis. Kč, což odpovídalo 17 % pořizovací ceny.

Banky v mnoha případech příjemcům umožňovaly čerpání prostředků úvěru mimo účel dotace (např. na nákup prostředků nesouvisejících s předmětem dotace, platby za bankovní služby).

Z výše uvedeného vyplývá, že banky nenesly při vysoké garanci státu a zajištění úvěru majetkem dlužníka při uzavírání úvěrových smluv téměř žádná rizika. I při nesplacení úvěru klientem obdržely všechny své vynaložené prostředky včetně úroků, z větší části hrazených z prostředků PGRLF a prostředků z titulu garance hrazených výhradně z prostředků PGRLF.

Navíc PGRLF např. za příjemce MAVIL SÁGA, s. r. o., Hranické Loučky (okr. Přerov), který ani nepřevzal písemnou výzvu banky ke splacení úvěru, uhradil jistinu ve výši 8,5 mil. Kč.

II. Nedostatky v činnosti MZe, MF a PGRLF při poskytování prostředků státního rozpočtu prostřednictvím PGRLF

1. MZe

MZe jako ústřední orgán státní správy pro zemědělství, vodní a lesní hospodářství, jako správce kapitoly státního rozpočtu a jako zakladatel a jediný akcionář PGRLF:

- založilo k poskytování prostředků státního rozpočtu akciovou společností PGRLF, a to i přesto, že tento postup nebyl v souladu se zákonem č. 576/1990 Sb.;
- nevymezilo obchodní společnosti PGRLF práva a povinnosti při správě rozpočtových prostředků, čímž nezajistilo, aby PGRLF plnil povinnosti vyplývající zejména ze zákona č. 576/1990 Sb., což především znamená, aby jako správce rozpočtových prostředků prováděl jejich vyúčtování a účelově nespoteřované prostředky včetně jejich výnosů odváděl do státního rozpočtu;
- provádělo zúčtování prostředků uvolněných PGRLF se státním rozpočtem a vždy je uvedlo v rozporu se skutečností jako spotřebované;
- zajišťovalo úkoly PGRLF výhradně svými zaměstnanci a na své náklady;
- nezajistilo důsledné dodržování Pokynů přesto, že činnost PGRLF vykonávali výhradně jeho zaměstnanci, což vedlo v některých případech k neoprávněně vyplaceným dotacím úroků z úvěrů a dalších prostředků z titulu garance;
- nezajistilo dostatečnou kontrolu účelovosti poskytnutých finančních prostředků.

2. MF

MF jako ústřední orgán státní správy pro státní rozpočet, státní závěrečný účet a státní pokladnu (zastou-

pené prostřednictvím svých zástupců v představenstvu a dozorčí radě PGRLF):

- nezajistilo, aby postup při poskytování prostředků státního rozpočtu prostřednictvím PGRLF byl v souladu se zákonem č. 576/1990 Sb.;
- tolerovalo poskytování prostředků státního rozpočtu PGRLF prostřednictvím kapitoly „Ministerstvo zemědělství“ podle § 5 zákona č. 576/1990 Sb. s vědomím, že PGRLF není konečným příjemcem dotace, ale podle předmětu podnikání vykonává „správu rozpočtových prostředků určených pro podporu zemědělské prvovýroby a lesního hospodářství ze státního rozpočtu“ a prostředky následně přerozděluje konečným příjemcům;
- akceptovalo, že MZe opakovaně zúčtovalo vůči státnímu rozpočtu prostředky přidělené PGRLF jako spotřebované, přestože to bylo v rozporu se skutečností;
- podílelo se na rozhodování orgánů PGRLF svými zástupci.

3. PGRLF

PGRLF jako obchodní společnost, která spravuje prostředky státního rozpočtu určené pro podporu zemědělské prvovýroby a lesního hospodářství:

- nezajišťoval po celou dobu své existence svou činnost vlastními zaměstnanci přesto, že je samostatným právním subjektem. Tím soustavně porušoval ustanovení § 1 odst. 4 zákona č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění, které mj. stanoví:
„Právnícká nebo fyzická osoba je povinna plnění běžných úkolů, vyplývajících z předmětu její činnosti, zajišťovat svými zaměstnanci, které k tomuto účelu zaměstnává v pracovních vztazích podle zákoníku práce ...“;
- neprováděl vyúčtování prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu a finanční prostředky, které nepoužil ke stanovenému účelu, neodváděl zpět do státního rozpočtu. Ke konci roku 1998 tak zadržoval finanční prostředky státního rozpočtu ve výši cca 5,5 mld. Kč. Tím porušil ustanovení § 30 odst. 1 zákona č. 576/1990 Sb., které mj. stanoví:
„... zadržené prostředky státního rozpočtu republiky ... jsou subjekty, kterým byly poskytnuty, povinny odvést ve stejné výši státnímu rozpočtu republiky ...“;
- použil v kontrolovaném období prostředky státního rozpočtu určené na podporu zemědělství a lesního hospodářství na nákup cenných papírů. Přislíbené dotace části úroků z úvěrů a úhrady garancí vyplývajících z ručitelských závazků hradil až z finančních prostředků získaných z prodeje cenných papírů;
- opakovaně uzavíral smlouvy na dotace úroků z úvěrů a garance úvěrů i s příjemci, kteří neplnili podmínky dříve uzavřených úvěrových smluv, přestože není na podporu právní nárok.
Např. firma AGROPA, s. r. o., Doubravčice (okres Kolín), neplnila úvěrové podmínky. PGRLF o této skutečnosti věděl a přesto kladně vyřídil další její dvě žádosti o dotaci úroků z úvěru a garanci úvěru a z titulu garance uhradil přes 6 mil. Kč. Dále příjemce Robert Svobo-

da's FARM, Hradecko 61 (okres Plzeň-sever) neplnil podmínky úvěrové smlouvy, přesto mu PGRLF poskytl dotaci a garanci na další úvěr. Z titulu garance prvního úvěru PGRLF uhradil částku 1,5 mil. Kč a z titulu garance druhého úvěru částku 21,2 mil. Kč;

- nezajistil, aby smlouvy uzavírané s příjemci až do roku 1998 obsahovaly závazek dodržovat Pokyny;
- poskytoval garance jednostranným právním aktem na základě „Prohlášení ručitele“, čímž se zbavil možnosti stanovit podmínky pro úvěrující banky;
- neprováděl důsledně kontroly dodržování podmínek stanovených v Pokynech.

III. Další zjištěné nedostatky v systému poskytování prostředků ze státního rozpočtu prostřednictvím PGRLF

1. Nedůsledný postup PGRLF při posuzování žádostí a nedostatečná kontrola

Podpora PGRLF poskytovaná formou dotace části úroku z úvěru a garance jistiny úvěru podle Pokynů neměla být poskytnuta subjektům neplnícím závazky vůči státu, Fondu národního majetku ČR, Pozemkovému fondu ČR a Státnímu fondu tržní regulace v zemědělství. Tuto skutečnost potvrzovali žadatelé čestným prohlášením v žádosti předkládané PGRLF. Kontrolou bylo zjištěno, že institut čestného prohlášení neplní svou funkci, neboť ze 42 kontrolovaných příjemců podpory jich 15 neplnilo závazky vůči některé z uvedených institucí. Na dotacích úroků z úvěrů takovýmto příjemcům PGRLF vyplatil celkem cca 46 mil. Kč a v konečném důsledku za ně zaplatil z titulu garance celkem cca 85 mil. Kč.

Podpora měla být poskytnuta pouze na ekonomicky návratné podnikatelské záměry v rámci vyhlášených programů. PGRLF nestanovil žádné požadavky na obsah podnikatelského záměru. V průběhu let 1994 až 1998 posuzoval podnikatelské záměry pouze z hlediska, zda předpokládané užití prostředků úvěru je v souladu s vyhlášenými programy, aniž zkoumal ekonomickou návratnost či reálnost provedení předloženého podnikatelského záměru. Většina kontrolovaných podnikatelských záměrů prostrádala ekonomické vyhodnocení. Bylo zjištěno, že 17 z 80 kontrolovaných úvěrů nebyli podnikatelé schopni splácet a PGRLF za ně z titulu garance celkem uhradil cca 119 mil. Kč.

Podpora podle programu Mláďi se vztahovala na majitele rodinné farmy, kteří na ní hospodařili v rámci programu Provoz, Zemědělec nebo Lesy. Kontrolou bylo zjištěno, že PGRLF poskytl v jednom případě podporu příjemci, který nebyl majitelem rodinné farmy (Havelka Robert, Okřínecká 794/3, Praha 9) a v jednom případě příjemci, který rodinnou farmu neprovozoval (Josef Dražík, Vrtov 577, Velká Bystřice, okres Olomouc). Podpora poskytnutá v těchto obou případech představovala částku cca 3,3 mil. Kč.

Kontrolu poskytování podpor prostřednictvím programů PGRLF měly zajišťovat dle Pokynů na základě dohod s PGRLF odbor ekonomiky a financování MZe, územní odbory MZe (dále jen „ÚO MZe“) a další orgány podle zvláštních zákonů. V roce 1994 byly provedeny kontroly u pěti příjemců, u nichž bylo zjišťováno, zda nedošlo k souběhu podpor poskytovaných MZe a PGRLF. Kontrola se stejným zaměřením proběhla v roce 1996 u 69 příjemců a kontrola účelovosti v 62 případech. O nedostatečnosti kontrol svědčí skutečnost, že vzhledem k počtu uzavřených smluv bylo do konce roku 1997 prověřeno pouze 1,1 % případů.

Rozsáhlejší kontrola účelovosti byla provedena ÚO MZe až v roce 1998. Do doby ukončení kontroly NKÚ nebyly výsledky této kontroly vyhodnoceny.

2. Důsledky nedostatečné kontroly

PGRLF důsledně nekontroloval údaje v žádostech a nesledoval naplnění podnikatelských záměrů. Nezabýval se činností příjemců a nereagoval dostatečně na upozornění banky v případech, kdy klient úvěr a úroky nesplácel.

Např. firma SAMPE, spol. s r. o., Praha 4 v době podání žádosti byla dlužníkem vůči České správě sociálního zabezpečení a finančnímu úřadu, přesto v čestném prohlášení uvedla, že dlužníkem není. Dále v době podání žádosti provozovala tato firma zemědělskou prvovýrobu a lesní činnost pouze 16 dnů, přitom měla být splněna podmínka, že žadatel musí mít alespoň 50 % celkových příjmů ze zemědělské prvovýroby a lesní činnosti. Přesto tato firma obdržela od banky úvěr ve výši 20 mil. Kč, který PGRLF garantoval a k němuž poskytoval dotaci na část úroku z úvěru. Téměř 7 mil. Kč příjemce pro naplnění podnikatelského záměru nepoužil a tyto prostředky bance ani PGRLF nevrátil. Příjemce podnikatelský záměr nesplnil a svou činnost ukončil konkursem. PGRLF v tomto případě uhradil za dotaci úroků z úvěru a následně z titulu garance cca 21 mil. Kč.

3. Vymáhání pohledávek

Na základě mandátní smlouvy, kterou PGRLF uzavřel s firmou KOMPRAFIN, spol. s r. o., vymáhala uvedená firma pohledávky, které vznikly úhradou z titulu garance za příjemce podpory, z přebytků nebo vrátek dotací nebo postoupením pohledávek.

V původní mandátní smlouvě ze dne 12. 9. 1995 byla pro KOMPRAFIN, spol. s r. o., za vymáhání pohledávek stanovena odměna v rozmezí 5 až 7 % ze skutečně uhrazené pohledávky. Dodatkem ze dne 12. 12. 1995 byly této firmě převedeny k vymáhání další pohledávky, avšak již za jiných platebních podmínek; bylo dohodnuto poskytnutí nevratné zálohy ve výši 2 % z celkové částky a odměna ve výši 4 % ze skutečně vymožené pohledávky. Do konce roku 1998 vymohla firma z původní částky 490 mil. Kč pohledávky ve výši 31 mil. Kč, což je 6,3 %, a z částky 935 mil. Kč převedené na základě dodatku vymohla nece-

lé 3 mil. Kč, což je 0,3 %. Do konce roku 1998 tedy firma vymohla pohledávky ve výši 34 mil. Kč, přičemž PGRLF jí uhradil částku 60 mil. Kč.

4. Hodnocení účinnosti úvěrů

Ze 78 kontrolovaných úvěrů nebyl do doby ukončení kontroly NKÚ ve čtyřech případech stanovený podnikatelský záměr příjemců realizován vůbec, přičemž PGRLF v těchto případech uhradil na dotacích a z titulu garancí téměř 26 mil. Kč a v deseti případech byl podnikatelský záměr realizován příjemci pouze částečně a prostředky ve výši cca 46 mil. Kč byly zčásti použity k jiným účelům. Např.:

- případ firmy SAMPE, spol. s r. o., Praha 4, kdy neuskutečněný podnikatelský záměr skončil konkursem firmy (viz část III.2 tohoto kontrolního závěru);
- v případě firmy AGROPA, s. r. o., Doubravčice (okr. Kolín) banka zastavené stroje prodala;
- firma AGRO Čáslav, s. r. o., Praha 9-Horní Počernice v době kontroly NKÚ již nevlastnila stroje, které pořídila v roce 1996 z úvěru ve výši více než 5 mil. Kč;
- Ing. Libor Rokos, Verneřice 251 (okr. Děčín) odprodal stroje pořízené z podpořeného úvěru za cenu téměř 1,5 mil. Kč; prostředky nevrátil PGRLF a použil je na jiný účel;
- firmě Avicom, a. s., Česká Kamenice, Jánská 37 (okres Děčín) byly finanční prostředky poskytnuté z PGRLF na dotaci úroku odčerpány z bankovního účtu na základě rozhodnutí soudu ve prospěch zdravotní pojišťovny a rozhodnutí okresní správy sociálního zabezpečení o přikázání pohledávky a odepsání z účtu. Příjemce zablokování svého bankovního účtu PGRLF neoznámil. Finanční prostředky ve výši cca 3,8 mil. Kč poskytnuté na dotaci úroku z úvěru byly využity k úhradě závazků příjemce z titulu sociálního a zdravotního pojištění. Navíc příjemce zařízení pořízené z účelově podpořeného úvěru odprodal za smluvní cenu 5,9 mil. Kč.

IV. Shrnutí a vyhodnocení

Vláda ČR svým usnesením ze dne 23. června 1993 č. 337 sice rozhodla o založení PGRLF jako obchodní společnosti, avšak zároveň si byla vědoma, že tento postup není v souladu se zákonem č. 576/1990 Sb., proto současně uložila místopředsedovi vlády a ministroví financí předložit vládě návrh novely rozpočtových pravidel republiky, podle které by bylo umožněno poskytovat prostředky státního rozpočtu určené k účelovým dotacím a finančním výpomocem pro zemědělství a lesnictví prostřednictvím PGRLF. Tento úkol daný vládou nebyl splněn.

MZe jako zakladatel a jediný akcionář a jako správce kapitoly státního rozpočtu nevymezilo PGRLF práva a povinnosti při správě rozpočtových prostředků.

PGRLF neprováděl roční vyúčtování finančních prostředků. Celou částku uvolněnou PGRLF z kapitoly

„Ministerstvo zemědělství“ v rámci dotací podnikatelským subjektům zúčtovalo MZe jako spotřebovanou, ačkoliv PGRLF v žádném roce přidělené finanční prostředky státního rozpočtu ke stanovenému účelu nespoteřeboval. Ke konci roku 1998 vykazoval přijaté a nevyplacené prostředky státního rozpočtu ve výši 5,5 mld. Kč.

MF jako ústřední orgán státní správy pro státní rozpočet, zastoupené prostřednictvím svých zástupců v představenstvu a v dozorčí radě PGRLF, uvedený postup akceptovalo.

Na tyto základní nedostatky a jejich důsledky upozornil NKÚ již v roce 1997. MZe ani MF nejenže neodstranily nedostatky zjištěné NKÚ, ale tato ministerstva ani nereagovala na upozornění dozorčí rady PGRLF, která výsledky kontrolní akce NKÚ projednala a doporučila představenstvu změnit status na „státní fond“.

O neehospodárném nakládání PGRLF se svěřenými prostředky svědčí zejména to, že:

- nevybíral banky na základě výběrového řízení (což předpokládala důvodová zpráva k usnesení vlády ČR ze dne 23. června 1993 č. 337). Ze 17 bank, které kontrolovaným osobám poskytl úvěr, byly v době ukončení kontroly NKÚ již dvě v likvidaci a jedné byla odebrána licence;
- akceptoval rozpětí výše úroků z úvěrů od 7 do 24 %, tzn. i úrokovou míru, která v té době nebyla obvyklá;
- neuzavíral smlouvy s bankami, ve kterých by bankám určil podmínky v souladu s Pokyny; nedošlo tak ke splnění jednoho ze základních záměrů, tj. k předpokládanému rozložení rizik mezi PGRLF, příjemce a úvěrující banky;
- uzavíral smlouvy i s žadateli, kteří nesplňovali podmínky uvedené v Pokynech;
- nevěnoval pozornost posuzování podnikatelských záměrů žadatelů, což mj. vedlo ke skutečnosti, že PGRLF do konce roku 1998 uhradil jen z titulu garance bankám téměř 1 mld. Kč.

Na neehospodárné nakládání PGRLF se svěřenými prostředky také upozornila několikrát dozorčí rada. Zejména upozornila na nevýhodné nákupy akcií za cenu několikanásobně přesahující tržní hodnotu a na odkup špatných pohledávek od zemědělských prvovýrobců.

Přestože PGRLF ve výroční zprávě za rok 1998 uvedl, že „Princip podpory toku kapitálu do zemědělské a lesní prvovýroby s posunem v rozhodování o poskytnutí státní podpory do sféry bank se jeví stále jako efektivní“, nepředložil žádnou analýzu, která by o efektivitě a splnění účelu vynaložených prostředků svědčila.

Kontrolní činnost jak ze strany PGRLF, tak především ze strany ústředních orgánů státní správy MZe a MF je nedostatečná. Tento poznatek byl již konstatován v kontrolním závěru z kontrolní akce NKÚ č. 95/13 zveřejněném v březnu 1997.